

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА**

“ЗАТВЕРДЖЕНО”

Вченою радою Інституту мистецтв
Протокол № 9 від 22.03.16

Вчений секретар О.В. Коновалова

**ПРОГРАМА
ДОДАТКОВОГО ІСПИТУ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ТРЕТЬОГО
(ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 02 КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 025 МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО**

“УХВАЛЕНО”

на засіданні кафедри
теорії і методики музичного мистецтва
Протокол № 11 від 22.03.2016
Завідувач кафедри О.М. Олексюк

О.М. Олексюк

Київ – 2016

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
I. Теми до іспиту.....	4
II. Питання для підготовки й складання додаткового іспиту для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти галузі знань 02 культура і мистецтво спеціальність 025 музичне мистецтво	7
III. Критерії оцінювання додаткового іспиту	9
IV. Список рекомендованої літератури	9

Пояснювальна записка

Програма додаткового іспиту для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 025 Музичне мистецтво складена відповідно до програм підготовки фахівців в галузі знань 02 Культура і мистецтво, відповідає вимогам якісної підготовки та атестації здобувачів відповідного рівня вищої освіти.

Головною метою програми додаткового іспиту є визначення рівня осмислення, усвідомлення здобувачем, який не має відповідної музичної освіти, але обрав спеціальність «Музичне мистецтво», історичних та теоретичних засад музичного мистецтва, категоріального апарату музичної науки та музичної практики, напрямів діяльності теоретичного та історичного музикознавства, стану готовності до дослідницької діяльності в сфері музичного мистецтва.

Програма включає сукупність питань із теорії та історії музики, які окреслюють основні педагогічні явища та процеси, визначають термінологічне поле науки.

Здобувач на іспиті має розкрити основний зміст питань білета та додаткових запитань, продемонструвати:

- знання першоджерел, уміння застосовувати їх зміст, основні ідеї під час аналізу музикознавчої проблеми;
- володіння змістом музикознавчих принципів, категорій, уміння оперувати ними;
- уміння аргументувати власну позицію щодо вирішення музикознавчих завдань;
- спроможність до проведення самостійних наукових досліджень в обраній галузі.

Прийом додаткового іспиту проводиться відповідно до вимог чинного законодавства, нормативних документів Міністерства освіти й науки України.

I. Теми до іспиту

Характеристика музичної культури Давніх часів та Античності

Форма побутування музики в добу Архаїки. Джерела, які свідчать про ранні форми музичної культури. Давні музичні інструменти, їхні соціально-побутові функції. Тип культури давніх часів. Поняття синкретизму. Календарно-обрядовий цикл, його функції, зміст, жанри. Характеристика вербальної складової календарно-обрядового циклу. Музичні складові обрядового фольклору (лад, мелодика, ритміка, формотворення). Родинно побутовий фольклор. Жанри поховального обряду — голосіння.

Антична культурна спадщина, як фактор творення європейської культури. Синкретичний тип античного мистецтва. Джерела, які свідчать про характер античної музичної культури. Музика у міфах та легендах. Числова концепція музики, музика сфер, терапевтичні властивості музики у вченні Піфагора. Теорія акустики. Соціально-політичний аспект музики у вченні про державу Платона. Естетично виховна концепція музики Аристотеля. Антична теорія музичного етосу (уявлення про лади та ритми). Критика теорії музичного етосу філософами-скептиками.

Музична мистецтво у добу Середньовіччя та Ренесансу

Світоглядні орієнтири у добу Середньовіччя. Соціально-політична, та культуротворча роль церкви. Музика у колі вільних мистецтв. Переосмислення античних уявлень щодо музичного мистецтва. Роль музичного мистецтва у системі західної християнської церкви. Характер музичної практики у церкві. Григоріанський хорал. Практика запису музичних творів. Система нотозапису Гвідо Аретинського. Жанр секвенцій у церковній музиці. Виникнення багатоголосся. Паралельний, вільний, мелізматичний, метризований органум. Школа Нотр-дам, композитор Леонін та Перотін. Модальна ритміка. Народне мистецтво: жонглери, трубадури, трувери, міннезінгери.

Нова естетика, відбиття нових ідеалів у мистецтві Ренесансу. Зміна ціннісних орієнтацій. Людина "міра всіх речей". Значення особистості. Культура як цілісність, нові ознаки музики. Зміна "картини світу", глибинна характеристика особливостей музичного твору. Поняття стилю і його об'єм. Формування стильової системи (а на її основі виникнення вчень), ознаки "класичності". Поліфонія строгого стилю у західно-європейській церковній музиці. Нідерландська школа (Г.Дюфаї, О.Лассо). Принципова важливість становлення інструментальної музики як незалежного мистецтва. Творчість Д. Палестрини як кульмінаційне вираження у музиці ренесансного гармонійного світовідчуття. Особливості жанру мадригалу як вільної ліричної композиції. Нове у засобах музичної виразності мадригалів у зв'язку з поетичним текстом. Творчість О.Лассо, Дж.ді Веноза. Внесок різних національних шкіл та особлива вага Венеціанської. Зростання ролі гармонії та акордової структури багатоголосся.

Музична культура Бароко

Мистецтво Нового часу. Епохальні зміни й характеристика нової культурної парадигми. Новочасна "картина світу", значення наукових відкриттів, філософського дискурсу. Трагічне сприйняття дійсності. Порух ренесансної гармонії, інше відношення "людина-світ". Художні ідеали та принципи мистецтва бароко, поняття «барокова модель». Провідні естетичні принципи, втілення в музиці. Роль опозицій, антитез, контрастів, зміна стилістики. Опера та її вплив на інші жанри. Хорові твори та інструментальні і вокальні мініатюри різні формотворчі засади. Риторика, теорія афектів. Нова роль поліфонії та домінантне значення гармонії як засоба виразовості. Національні школи. Шютц і розвиток венеціанської школи. Музична риторика. Слов'янське бароко, зокрема польська школа.

Верджинал. Вільям Бьорд, Джон Булл, Орlando Гіббонс, як представники школи верджиналістів. Стилістичні риси школи. Жанр варіацій. Народна тема у творчості верджиналістів. Верджинальна книга Фіцвілляма. Історичне значення школи верджиналістів. Школа французьких клавесиністів. Родоначальник та її представники. Танцювальна сюїта у творчості французьких клавесиністів. Особливості будови сюїти, характеристика танців.

Музичний класицизм та романтизм

Філософсько-естетичні засади класицистського стилю в європейському мистецтві XVIII. Доба Просвітництва та ідеї раціоналізму (гармонія та впорядкованість буття, канон морального обов'язку – «Нова Елоїза» Ж. Ж. Руссо), антропоцентриська «картина світу» замість теоцентричного світогляду. Знакова зміна музичної мови, перехід від поліфонічного до гомофонного типу композиції, утвердження мажоро-мінорної системи. Розмежування трьох сфер: салонної культури (тип музикування), театральної, церковної. Дидактичне спрямування мистецтва Жанр опери: основні стилістичні ознаки, національні різновиди, моделі. Розквіт та розвиток інструментальної музики, зокрема клавірної, вплив театральної естетики. Становлення структури та драматургії нових жанрів (соната, симфонія, концерт, ансамблі, зокрема квартет), творчого методу симфонізму. Віденські класицисти – кристалізація стилю. Найважливіші здобутки: перемога гомофонії, утвердження тонально-гармонічної системи мажоро-мінору та нового методу мислення – симфонізму, вироблення принципів драматургії та структури основних жанрів: симфонії, сонати, концерту, квартету. Визначення жанру сонати. Побудова першої частини сонати (схема сонатної форми) як втілення діалектичного конфлікту (чи контрасту), його розвитку та розв'язання. Симфонія як жанр: драматургія, структура циклу, співвідношення частин.

Філософські засади та суспільно-історичні передумови європейського романтизму. Хронологічне неспівпадіння літературного та музичного романтизму. Суб'єктивізація світогляду, співвідношення «класичне-некласичне» (за Бахтініним). Карнавальність, романтична (трагічна) іронія, філософія гри: «Я та Я, в котрі я граю». Барокові інтенції в романтизмі. Руйнування класицистських канонів, зняття «жанрового догмату», жанрові модуси в стилістиці, нове відчуття

просторово-часового континууму. Типологія та характеристика основних стилістичних ознак музичного романтизму (ранній, зрілий та пізній етапи). Художній метод. Програмність (новий тип співвідношення вербального та музичного компонентів), ідея синтезу мистецтв, поетика. Поетизування побутових жанрів, розквіт інструментальної мініатюри (в першу чергу, фортепіанної), тенденція циклізації (вокальні та інструментальні жанри), естетика «триваючого» в часі, вихопленої миттєвості. Освоєння фольклорної спадщини як елементу романтичної поетики. Поліфонія (зокрема у Малера та Брукнера).

Стильові та жанрові шукання в музиці ХХ століття

Новочасна «картина світу», вплив філософського та наукового дискурсу, світових катаклізмів та суспільних зрушень. Пошук нової лексики в мистецтві, переосмислення культури попередніх (несуміжних) епох як ознака художнього мислення ХХ ст., стильовий плюралізм. Розшатування меж тональності, розпочате у романтичну добу (модальні структури у Дебюссі, перші атональні пошуки Шенберга; експериментальні пошуки в галузі фактури, звучання (гармонія – нова акордика, колористика Дебюссі як предтеча сонористики). Нововіденська школа, додекафонія. Неокласицизм, необароко. Естетичні засади пост- та нео-течій в музиці. Дефініція понять «неоренесанс», «необароко» та «неокласицизм», межі історично-стильового матеріалу (XV-XVIII ст.). Гра з моделями (жанровими, стильовими), «варіації на стиль» (Стравінський), неотечії в світлі концепції гри Й. Хьойзенгі (Homo ludens). Неокласицизм (1920-ті рр.) як внутрішня опозиція до першої хвилі авангарду (атональності). Неокласицизм та індивідуальний стиль: Стравінський, Прокоф'єв, Хіндеміт. Неофольклоризм. Засади та принципи. Б. Барток, Стравінський, К. Шимановський – відмінність від романтичної традиції

Форми музичних творів: період, проста двочастинна, проста тричастинна форма

Період найпростішої будови. Загальні риси періоду. Модуючий період. Період з двох речень. Переодичність. Періоди неквадратної будови. Ускладнення періоду. Проста двочастинна форма: перша частина, середина, реприза. Вступ та закінчення у двочастинній формі. Проста тричастинна форма: перша частина, середина, реприза (статична та динамічна). Кода.

Форми музичних творів: складна тричастинна форма, сонатна форма, варіаційна форма, рондо

Складна тричастинна форма. Тріо в складній тричастинній формі. Реприза в складній тричастинній формі. Тема з варіаціями: орнаментальні (строгі), вільні. Варіації та тему в басу, варіації на тему в сопрано. Характер першої варіації та останньої варіації. Сонатна форма: експозиція, розробка, реприза. Склад експозиції: теми, тональний план. Склад репризи. Значення розробки. Кода. Рондо та рондо-соната

Циклічні форми інструментальної музики: сюїта, сонатно-симфонічний цикл

Будова старовинної сюїти. Сонатний цикл: частини, принцип співвідношення. Тричастинний та чотиричастинний цикл. Двочастинні цикли. Зв'язки між частинами. Програмна музика.

Поліфонічні форми: канон та fuga

Визначення канону. Види канону. Fuga. Експозиція fugи. Протискладнення. Порядок вступу голосів. Контрекспозиція. Серединний розділ fugи. Реприза fugи. Стретта. Інтермедія. Подвійні fugи. Фугато.

Типи, стилі та форми поліфонії

Строгий та вільний стиль поліфонії. Імітаційна, підголоскова, контрастна, гетерофонна поліфонія. Канон, fuga, інвенція, прелюдія та fuga, поліфонічні варіації (чакона, пассакалія, граунд).

Засоби музичної виразності

Прийоми та механізми втілення музичної образності. Звук. Музичні властивості звуку. Натуральний звукоряд Тембр. Метроритмічна організація музики. Система тривалостей і пауз. Ритм, метр, розмір, такт, тактова риска. Прості розміри складні та мішані. Лад і тональність. Інтервал. Акорди: тризвуки, септакорди. Мелодія. Гармонія.

Основні поняття класико-романтичної гармонії

«Гармонія» як наукова дисципліна. Гармонія в музичному розумінні. Співзвуччя. Типи та різновиди акордів. Мажоро-мінор. Поліфонічний та гомофонний виклад. Мелодія. Чотириголосний виклад. Лад. Ладова функція. Органний пункт. Відхилення і модуляція. Діатоніка і хроматика. Каданс і кадансовий зворот. Енгармонізм. Характерні риси романтичної гармонії.

II. Питання для підготовки й складання додаткового іспиту для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти галузі знань 02 культура і мистецтво спеціальність 025 музичне мистецтво

1. Ранні форми музичного мистецтва: обрядовий фольклор
2. Місце та роль музичного мистецтва в культурі Античності
3. Місце музичного мистецтва в культурі Середньовіччя
4. Світська музика доби Середньовіччя.
5. Церковна музика доби Середньовіччя.
6. Музичне мистецтво Ренесансу: хорова поліфонія, мадригали, опера
7. Діяльність Флорентійської Камерати і виникнення жанру опери
8. Опера seria та buffa.

9. Творчі постаті Й.С. Баха та Г.Ф. Генделя.
10. Композитори віденського класицизму.
11. Симфонічна творчість Л. ван Бетхвена.
12. Музичне мистецтво романтизму.
13. Оперна реформа Р. Вагнера.
14. Оперна творчість Дж. Верді.
15. Українське музичне мистецтво доби романтизму.
16. Музичний імпресіонізм.
17. Музичний урбанізм.
18. Музичний експресіонізм.
19. Музичний неокласицизм.
20. Музичний жанр.
21. Період та його різновиди.
22. Параметри простої двочастинної форми.
23. Параметри простої тричастинної форми.
24. Складні музичні форми: складна двочастинна форма
25. Складні музичні форми: складна тричастинна форма
26. Сонатна форма: розділи, тональний план
27. Варіаційна форма: строгі та вільні варіації
28. Особливості варіацій та незмінні мелодію або бас.
29. Форма рондо та рондо-сонати.
30. Циклічні форми: сонатно-симфонічний цикл
31. Будова сюїти, двочастинні форми
32. Програмна музика: види програм, їхня роль у сприйнятті музичного твору.
33. Фуга та її будова.
34. Типи поліфонії та сфери їх застосування.
35. Історія строгого та вільного стилю поліфонії.
36. Жанри поліфонічної музики.
37. Правила музичної нотації.
38. Музичний звук: властивості, характеристики, параметри.
39. Музичний ритм та метр.
40. Тональність і лад.
41. Інтервали та акорди.
42. Музичний синтаксис: мотив, фраза, речення.
43. Мелізматика: історичні типи, різновиди
44. Фактура як засіб музичної виразності, основні типи.
45. Тембр як засіб музичної виразності
46. Поняття музичного стилю.
47. Каданс і кадансовий зворот.
48. Відхилення і модуляція.
49. Основні правила класико-романтичної гармонії
50. Діатоніка і хроматика.

III. Критерії оцінювання додаткового іспиту

Додатковий іспит зі спеціальності 025 «Музичне мистецтво» для здобувачів третього (науково-освітнього) рівня вищої освіти здійснюється за принципом накопичувальної системи. Оцінка додаткового випробування складається з балів, отриманих у результаті відповіді на запитання білету. Критерії оцінювання відповідей на питання білету в табл. 1.

Таблиця 1

Загальні критерії оцінювання відповідей на запитань білету

№	Критерії оцінювання	Оцінка (у балах)
1	Відповідь, яка виявляє всебічне й глибоке знання матеріалу з кожного запитання білету, у тому числі ґрунтовні знання першоджерел. Ця оцінка передбачає також вільну орієнтацію здобувача музично-теоретичній проблематиці, системне бачення шляхів розв'язання актуальних проблем музикознавства. Відповіді на всі питання білета, додаткові запитання характеризуються повнотою, вичерпністю та обґрунтованістю	74-100
2	Здобувач продемонстрував належний рівень володіння знаннями з кожного запитання білету, але відповіді на питання не є повними, вичерпними та аргументованими	50-74
3	Здобувач виявив поверхові, фрагментарні знання, недостатнє володіння понятійним апаратом, відсутність цілісності знань, частково знає основні музикознавчі праці	25-49
4	Відповідь здобувача свідчить про низький рівень володіння обсягом і змістом понятійного апарату, фрагментарність знань із теорії та історії музики. Здобувач допускає суттєві помилки в характеристиці музичних явищ, фактів тощо	1-24

IV. Список рекомендованої літератури

1. Григорьев С., Мюллер Т. Учебник полифонии 4-е изд. – М. : Музыка, 1985.
2. Дубінін І. Гармонія. – К. : Муз. Україна, 1986.
3. Дубовский И., Евсеев С, Способин И., Соколов В. Учебник гармонии. – М. : Музыка, 1987.
4. Евдокимова Ю.К. Учебник полифонии: вып. 1. – М. : Музыка. 2000.
5. История зарубежной музыки. XX век : учебное пособие. — М. : Музыка, 2005.

6. Історія української музичної культури: підручник для студентів вищих навчальних закладів / До 100-річчя Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. – К. : НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2011.
7. Конен В. История зарубежной музыки. – Вып. 3. – М. : 1989.
8. Ливанова Т. История западноевропейской музыки до 1789 года в 2-х томах / Т. Ливанова — М.: Музыка, 1982. — Т. 2.
9. Ливанова Т. История западноевропейской музыки до 1789 года в 2-х томах / Т. Ливанова — М.: Музыка, 1982. — Т. 1.
10. Лобанова М. Западноевропейское музыкальное барокко: проблемы эстетики и поэтики / М. Лобанова — М., СПб : Центр гуманитарных инициатив, 2013.
11. Лосев А. Античная музыкальная эстетика / А. Лосев. – М. : Государственное музыкальное издательство, 1960.
12. Мюллер Т. Гармония. – М. : Музыка, 1976.
13. Мюллер Т.Ф. Подифония. – М. : Музыка. 1989
14. Мясоєдов А. Учебник гармонии. – М. : Музыка, 1980.
15. Назайкинський Е.В. «Стиль і жанр в музиці» (учебное пособие для студентов вузов). – М. : 2003.
16. П'ясковський І.Б. Поліфонія. Навчальний посібник для вищих музичних навчальних закладів. – К. : ДМЦНЗКІМУ, 2003.
17. Розеншильд К. История зарубежной музыки. – Вып.1. – М. : 1973.
18. Скребков С.С. Учебник полифонии. 4-е изд. – М. : Музыка, 1982
19. Способин И.В «Анализ музыкальных форм» 6-е издание. – М. : 1979 г.
20. Степанов А. Гармония. – М. : Музыка, 1971.
21. Тюлин Ю., Привано Н. Учебник гармонии. – М. : Музыка, 1986.
22. Тюлин Ю.Н. «Музыкальная форма» 2-е издание. – М. : 1974 г.
23. Холопова В.Н. «Формы музыкальных произведений» (учебное пособие для студентов вузов искусств и культуры) – М. : 2001.
24. Цуккерман В. Анализ музыкальных произведений. Вариационная форма / [2-е издание] / Цуккерман В. – М. : «Музыка», 1987.
25. Цуккерман В. Анализ музыкальных произведений. Сложные формы / Цуккерман В. – М. : Сов. композитор, 1983. – 214 с., [нот.].
26. Череди́ченко Т. Музыка в истории культуры : монографія. — Долгопрудный, «Аллегро-пресс», 1994 с.
27. Шип С. «Музична форма від звуку до стилю» : навчальний посібник. – К. : «Заповіт», 1998.